

# SADAKA-İ FITİR

İdris BOZKURT

## I- Konunun Plânı

- A- Sadaka-i Fıtrın Tanımı
- B- Sadaka-i Fıtrın Hükümü
- C- Önemi ve Sosyal Boyutu
- D- Fıtır Sadakasının Ölçüsü
- E- Kimler Sadaka-i Fıtır Vermekle Yükümlüdür
- F- Ne Zaman Verilir
- G- Kimlere Verilir , Kimlere Verilmez

## II- Konunun Açılımı ve İşlenişi

Konuya öncelikle “Sadaka ne demektir?” sorusunun cevabı aranarak başlanır. Fıtır sadakasının tanımı yapılarak önemi, fert ve toplum için maddi-manevi kazanımları anlatılır. Sadaka-i fıtrın zamanı, miktarı, Hükümü, yükümlüleri, kimlere verilip ve kimlere verilmeyeceği izah edilerek konu özetlenir.

## III- Konunun Özet Sunumu

Sadaka kavramının aslı, doğruluk, doğru söz söylemek, doğrulamak anlamına gelen ‘sıdk’ tır. Müslümanın Allah’ın emrine uymada gösterdiği doğruluğu (sadâkatı) ifade ettiği için ‘sadaka’ denmiştir.

“Sadaka”, kişinin malından sırf Allah’ın hakkı olarak ayırdığı vergidir. Bir açıdan Allah’a sadâkatla bağlı olmayı ifade eder.

Sadaka, en geniş anlamıyla; Allah rızası için yapılan her iyilik, verilen ve harcanan her şeydir. Bir çok vacip ve nafile ibadeti, yardımı ve iyiliği içerisine almaktadır. Nitekim, mü’minin zekât vermesi sadaka olduğu gibi, müslüman kardeşinin yüzüne gülümsemesi bile bir sadakadır.

Halk arasında fitre denilen sadaka-i fıtır, Ramazan ayının sonuna yetişen ve aslî ihtiyaçlarından başka en az nisap miktarı mala sâhip bulunan her Müslüman’ın vermesi vâcib olan mali bir ibadettir.

Fıtır sadakası, ramazan orucunun farz olduğu hicri 2. yılın Şa’ban ayında, zekattan önce meşru kılınmıştır. Dini dayanağı ise hadislerdir.

Sadaka-i fitır, insan fitratındaki yardımlaşma ve dayanışmanın bir gereği olarak insan varlığının zekatı kabul edilmiştir. Bu nedenle sadaka-i fitır'a, "can sadakası" veya "beden sadakası" da denilmektedir. Diğer taraftan fitre, yoksulların ihtiyaçlarının giderilmesinde, bayram gününün neşesinden onların da istifade etmelerinde önemli bir rol oynar.

Sadaka-i fitır, borcundan ve aslî ihtiyaçlarından fazla olarak nisap miktarı mala sahip olan her Müslümana vaciptir. Bireyin sadaka-i fitır ile mükellef olması için öngörülen zenginlik ölçüsü, zekatta aranan nisaptır. Ancak sadaka-i fitırda, zekatta öngörülen, malın artıcı olması ve üzerinden bir yıl geçmesi şartı aranmamaktadır.

Sadaka-i fitır, Ramazan Bayramı'nın birinci günü tan yerinin ağarmasıyla vacip olmakla birlikte, Ramazan ayı içinde de verilebilir. Hatta fakirlerin bayram ihtiyaçlarını karşılamaları için, bayramdan önce verilmesi daha iyidir. Ancak Bayram sabahına kadar sadaka-i fitır verilmemiş ise, Bayram günlerinde ödenmesi gerekir. Zamanında ödenmeyip sonraya kalan fitreler ise, mümkün olan ilk fırsatta ödenmelidir.

Hadislerde sadaka-i fitrın miktarı, buğday, arpa, hurma veya üzümünden bir sâ' (yaklaşık 2,917 gram) olarak belirlenmiştir. Sadaka-i fitrın bu sayılan maddelerden belirlenmesi, o günkü toplumun ekonomik şartları ve beslenme alışkanlıklarından kaynaklanmaktadır. Hz.Peygamber ve sahabe dönemindeki uygulamalar dikkate alındığında, sadaka-i fitır miktarı ile, bir fakirin, içinde yaşadığı toplumdaki orta halli bir ailenin hayat standardına göre bir günlük yiyeceğinin karşılanmasının hedeflendiği anlaşılmaktadır.

Buna göre günümüzde sadaka-i fitır, bir kişinin bir günlük normal gıda ihtiyacını karşılayacak miktar, aynı gıda yardımı olarak verilebileceği gibi, bunun değerinde nakit de verilebilir. Ancak fakirin yararına olanı tercih etmek daha uygundur.

Ülke ve bölgelere göre geçim standartları farklı olduğundan, sadaka-i fitır mükellefi kendi bulunduğu yere göre bir kişinin bir günlük normal gıda ihtiyacını karşılayacak miktar üzerinden sadaka-i fitrını vermesi gerekir.Bütün ibadetlerde olduğu gibi sadaka-i fitır yükümlülüğü de geciktirilmeyip zamanında yerine getirilmelidir. Bununla birlikte zamanında ödenmemişse, bu fitrelerin mümkün olan ilk fırsatta ödenmesi gerekir.

Sadaka-i fitır, zekat verilebilecek kimselere verilir. Zekat verilmesi caiz olmayan kişilere sadaka-i fitır da verilemez.Zekat ve fitrenin kimlere verilebileceği Kur'an-ı Kerim'de belirlenmiştir.

Bunlar; fakirler, düşkünler, esaretten kurtulacaklar, borçlu düşenler, Allâh yolunda cihada koyulanlar, yolda kalmış olanlar, zekat toplamakla görevlendirilen memurlar ve müellefe-i kulûb adı verilen, kalpleri İslam'a ısındırılmak istenen yeni Müslüman olmuş kimselerdir.<sup>1</sup>

Aldıkları zekat ve fitreleri bir fonda toplayıp bunu yalnızca Tevbe suresinin 60. ayetinde belirtilen yerlere sarf ettikleri bilinen ve kendilerine her bakımdan güvenilen kimseler eliyle yönetilen dernek, kurum ve yardımlaşma fonlarına zekat ve fitre verilebilir.

İslâm'da zekat ve fitrenin, kişilerin sınıf ve meslek gruplarına bakılmaksızın, kimlere verilip verilemeyeceği açıkça belirlenmiştir. Bu itibarla, belli bir geliri olduğu halde, bu geliriyle asgari temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve başka bir mal varlığı da bulunmayan kişilere zekat verilebilir.

Sadaka-i fıtrın, bu sayılanlar dışında kalan kişi ve kuruluşlara verilmesi caiz değildir. Ayrıca zekat verilecek kişi, bu şartları taşısa bile;

- 1- Ana, baba, büyük ana ve büyük babalarına,
- 2- Oğul, oğlun çocukları, kız, kızın çocukları ve bunlardan doğan çocuklarına,
- 3- Müslüman olmayanlara,
- 4- Karı-koca birbirlerine, fitrelerini veremezler.

#### **IV- Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayetler**

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ ۚ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ.

“Sadakalar, Allah’tan bir farz olarak ancak fakirler, düşkünler, zekât toplayan memurlar, kalpleri İslam’a ısındırılacak olanlarla (özgürlüğüne kavuşturulacak) köleler, borçlular, Allah yolunda cihad edenler ve yolda kalmış yolcular içindir. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”<sup>2</sup>

“İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı taraflarına çevirmeniz(den ibaret) değildir. Asıl iyilik, Allah’a, ahiret gününe, meleklerle, kitap ve peygamberlere iman edenlerin; mala olan sevgilerine rağmen, onu yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (ihtiyacından dolayı)

1 Bkz. Tevbe, 9/60

2 Tevbe, 9/60

isteyene ve (özgürlükleri için) kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır. İşte bunlar, doğru olanlardır. İşte bunlar, Allah’a karşı gelmekten sakınanların ta kendileridir.”<sup>3</sup>

Kur’an, güzel bir sözü ve bağışlamayı, başa kakılan sadakalardan daha üstün tutmaktadır. Bu sadaka ister zekât şeklinde verilmiş olsun, isterse her hangi bir yardım şeklinde verilmiş olsun, farketmez.

“Güzel bir söz ve bağışlama, peşinden gönül kırma gelen bir sadakadan daha hayırlıdır. Allah her bakımdan sınırsız zengindir, halimdir. (hemen cezalandırmaz, mühlet verir)”<sup>4</sup>

## V- Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Hadisler

Hiz. Peygamber (a.s.) devrinde fitır sadakası uygulaması vardı.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ . رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا . قَالَ فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَكَاةَ الْفِطْرِ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ ، أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ عَلَى الْعَبْدِ وَالْحُرِّ ، وَالذَّكَرِ وَالْأُنْثَى ، وَالصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ، وَأَمَرَ بِهَا أَنْ تُؤَدَّى قَبْلَ خُرُوجِ النَّاسِ إِلَى الصَّلَاةِ .

Abdullah b. Ömer’in rivayetine göre: “ Hiz. Peygamber fitır sadakasını 1 Sa’ (ölçek) hurma, ve 1 sa’ arpa olmak üzere köle, erkek, kadın, küçük ve büyüklere vermekle yükümlü kılmış ve insanlar (bayram) namazına çıkmadan önce verilmesini emretmiştir.”<sup>5</sup>

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ . رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ . قَالَ كُنَّا نَخْرُجُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْفِطْرِ صَاعًا مِنْ طَعَامٍ . وَقَالَ أَبُو سَعِيدٍ وَكَانَ طَعَامَنَا الشَّعِيرُ وَالزَّيْبُ وَالْأَفِطُ وَالْتَّمْرُ .

Ebu Said el-Hudri’den gelen bir rivayette ise: “ Biz Hiz. Peygamber devrinde fitreyi yiyecek maddelerinden 1 sa’ olarak verirdik. O zaman bizim yiyeceğimiz arpa, kuru üzüm, hurma ve keş (yağı alınmış peynir) idi.”<sup>6</sup>

3 Bakara, 2/177

4 Bakara, 2/263

5 Buhari, Sahih, Zekat, 24/77.(II.139.); Müslim, Sahih, Zekat, 12/12.(I.677.)

6 Buhari, Sahih, Zekat,24/75.(II.139.)

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ . رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ حَتَّى قَدِمَ مُعَاوِيَةُ حَاجًّا أَوْ مُعْتَمِرًا فَكَلَّمَ النَّاسَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَكَانَ فِيمَا كَلَّمَ بِهِ النَّاسَ أَنْ قَالَ إِنِّي أَرَى أَنَّ مُدَّيْنِ مِنْ سَمَرَاءِ الشَّامِ تَعْدِلُ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ فَأَخَذَ النَّاسُ بِذَلِكَ

Muaviye Zamanına kadar böyle devam etti ancak Muaviye halifeliği döneminde hacca gelerek, minbere çıkarak: “Ben 2 (iki) müd (1/2 sa’) Şam buğdayının, 1 sa’ hurmaya eşit olduğunu görüyorum.” Bundan böyle insanlar onun görüşünü kabul ederek buğdaydan fıtır sadakasını ½ sa’ olarak vermeye başladılar.<sup>7</sup>

Fıtır sadakasının önemi

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَكَاةَ الْفِطْرِ طُهْرَةً لِلصَّائِمِ مِنَ اللَّغْوِ وَالرَّفَثِ وَطُعْمَةً لِلْمَسَاكِينِ

Abdullah b. Abbas’tan rivayet edilen bir hadiste: “Fıtır sadakasının, oruçluları gereksiz ve çirkin sözlerinden (günahlarından) arındırmak ve yoksullara gıda temini için gerekli bir ibadet olduğu”<sup>8</sup> rivayet edilir.

## VI- Yararlanılabilecek Bazı Kaynaklar

- 1- İlmihal, Fıtır Sadakası, T.D.V. yay.
- 2- İslam İlmihali, Fıtır Sadakası, D.İ.B. yay.
- 3- Büyük İslam İlmihali, Sadaka-i Fıtır, Ö Nasuhi BİLMEN

<sup>7</sup> Buhari, Sahih, Zekat, 24/76. (II.139.)

<sup>8</sup> Ebu Davud, Sünen, Zekat,9/17.(II.262)